

Розвиток підприємництва у Львівському регіоні

Наталія Петрівна Дребот,
доцент кафедри банківської справи
Львівського інституту банківської справи
Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ),
кандидат економічних наук, доцент

Анотація. Охарактеризовано тенденції розвитку підприємництва в Україні. Проаналізовано розвиток малого бізнесу у Львівському регіоні. На основі проведеного SWOT-аналізу розвитку підприємництва у Львівській області запропоновано напрями його оптимізації.

Ключові слова: підприємництво, малий бізнес, Львівський регіон, фізична особа – підприємець.

Постановка проблеми. Найважливішою і найактуальнішою проблемою, що стоїть перед вітчизняною економічною наукою, є підвищення рівня конкурентоспроможності та темпів розвитку вітчизняної економіки. При цьому низка науковців вважає, що шляхом до цього є розвиток великих підприємств, які, завдяки ефекту масштабу, мають змогу розробляти і впроваджувати інноваційну продукцію. Інша група дослідників стверджує, що основну увагу потрібно приділяти розвитку малого та середнього бізнесу, які для отримання конкурентних переваг на ринку змушені впроваджувати інновації для розширення частки на ринку. Логіку науковців зрозуміти не важко, проте, визначаючи пріоритети у сфері державної підтримки бізнесу, доцільно зважати на регіональну специфіку. Якщо у східних регіонах основою економічної системи є великий бізнес, то в західних областях пріоритет дедалі частіше віддається представникам малого і середнього підприємництва. Однозначним є одне: малий бізнес є змістовною частиною економіки, на яку не можна не зважати, регулюючи економічні відносини у країні.

Саме бурхливий розвиток малих і середніх компаній, орієнтованих на високотехнологічну діяльність, сприяв розвитку економік ЄС і США наприкінці минулого століття. Мале і середнє підприємництво (МСП) давно стало домінуючим сектором економік найбільш розвинутих держав світу як за кількістю господарських суб'єктів і чисельністю працівників, так і за обсягами виробництва товарів і послуг. Саме МСП визначає темпи економічного розвитку, має високу мобільність, раціональні форми управління, забезпечує гнучкість економічної системи, реалізацію інновацій, ринкову конкуренцію, наслідком якої є висока якість товарів, і, водночас, виконує важливу соціальну роль, надаючи робочі місця та задовольняючи найповніше потреби споживачів.

МСП характеризується швидким обігом капіталу і при цьому має відносно незначні інвестиційні потреби. Як свідчить світовий досвід, воно забезпечує у два-три рази більшу ефективність інвестицій в основний капітал як за обсягом прибутку, так і за терміном окупності витрат. Це свідчить про подальшу потребу активізації розвитку МСП. Слід також урахувати, що малий бізнес є основою для створення середнього, а з представників середнього бізнесу виходять ве-

ликі підприємства та фірми, які в подальшому стають основою економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасна теорія розвитку малого бізнесу є результатом наукової думки не одного покоління вчених. За останні роки опубліковано низку наукових праць такими вченими, як З. Варналій, Г. Васіна, Л. Воротіна, Л. Верховода, А. Даниленко, О. Кузьмін, М. Козоріз, В. Мілковда, А. Мельник, С. Мочерний, В. Павлов, С. Реверчук, та іншими. Вони розкривають різні аспекти розвитку малого бізнесу, роль і значення цього сектору в економіці країни, досліджують вплив нормативно-правового регулювання на тенденції розвитку підприємництва.

Малі підприємства займають важливе місце в соціально-економічному розвитку не лише певної адміністративно-територіальної одиниці, а й держави загалом. Разом із тим цей сегмент економіки потребує державної підтримки та створення сприятливих умов для подальшого розвитку як на рівні держави, так і на рівні окремого регіону.

Виклад основного матеріалу досліджень. Підприємницька ініціатива – основний потенціал економічного зростання будь-якої країни. Велика увага до розвитку підприємництва, зокрема малого, зумовлена низкою важливих функцій, які воно виконує в системі соціально-економічних взаємовідносин. Економічно значущими є якісні переваги малого бізнесу: здатність швидко реагувати на зміни кон'юнктури ринку, оперативно освоювати нову продукцію, змінювати обсяги виробництва. Малі підприємства переважно зорієнтовані на дрібносерійне виробництво з невисокими експлуатаційними та накладними витратами, ефективність якого може підвищуватися завдяки вузькій спеціалізації і технологічній гнучкості виробничих процесів.

Сьогодні кожен дев'ятий українець – підприємець. Адже, за даними офіційного веб-порталу Держреєстратора в Україні, станом на 1 липня 2013 року зареєстровано п'ять мільйонів 299 тисяч 419 фізичних осіб – підприємців. За останні вісім років активність українців була найвищою 2008 року, тоді ФОПом зареєструвався кожен 144-й. Із 2006 до 2008 рр. фізичною особою – підприємцем в Україні реєструвався фактично кожен 150-й українець. Однак 2009 року настрої змінилися – бути ФОПом хотів уже лише кожен 207-й українець. А от після набрання чинності нового

Податкового кодексу ставати малими підприємцями захотіло ще менше українців – лише кожен 260-й, і до 2013 року цей «апатичний» настрій лише підсилюється. Станом на 01.01.2013 бути ФОПом хотів уже лише кожен 567-й українець [2].

Найбільше «малих» бізнесменів реєструється в Донецькій області (там зареєстровано 488,181 тисячі ФОП), Дніпропетровській (374,026 тисячі), Харківській (360,246 тисячі) та Одеській (344,468 тисячі) областях. Найменше – у Волинській (99 380 ФОП), Кіровоградській (93 127) і Тернопільській (105 693). За перший квартал 2013 року припинили свою діяльність 41 261 підприємець. Найбільше ФОПів за перший квартал «зникло» у Львівській (знято з реєстрації 1 834 фізичні особи – підприємці) і Вінницькій (1 807) областях.

Так, якщо вірити цифрам офіційної статистики, найбільш сприятливі для малого бізнесу міста Київ і Севастополь. Адже тут кожен одинадцятий житель міста зареєстрований як ФОП. А в областях найкращий клімат для «малих» створили в Одеській, Харківській, Чернівецькій і Львівській областях. Там ФОПами реєструється майже кожен дванадцятий місцевий житель. А от найменш «підприємливі» рівняни (лише кожен 22-й житель області зареєстрований як ФОП), закарпатці, та жителі Черкащини і Чернігівщини (кожен 21-й житель – ФОП). Табл. 1 характеризує підприємницьку активність міст України:

- найбільш сприятливі області (кожен 11–12-й житель області ФОП);
- сприятливі області (кожен 13–20-й житель області ФОП);
- найгірші регіони для малого підприємництва (кожен 21-й житель області ФОП).

Таблиця 1
Підприємницька активність міст України
станом на 01.07.2013 року

Область	Показник активності підприємницької діяльності
АР Крим	14
Волинська	19
Вінницька	15
Дніпропетровська	15
Донецька	18
Житомирська	17
Закарпатська	2
Запорізька	14
Івано-Франківська	18
Київська	14
м. Київ	11
Кіровоградська	20
Луганська	14
Львівська	13
Миколаївська	13
Одеська	12
Полтавська	16
Рівненська	22
м. Севастополь	11
Сумська	17
Тернопільська	18
Харківська	12
Херсонська	14
Хмельницька	18
Чернівецька	12
Чернігівська	21
Черкаська	21

Джерело. [2].

Львівський регіон є привабливим для бізнесових кіл. Площа території – 21,8 тис. кв. км, кількість населення – 2 540,9 тис. осіб, специфіка діяльності – промислово-сільськогосподарська. Рівень зареєстрованого безробіття – 1,6% до економічно активного населення працездатного віку, станом на 01.01.2013. Львівщина має території, які відносять:

- до зон інвестиційної привабливості – м. Трускавець, м. Моршин, м. Белз, м. Рава-Руська, смт Шкло, смт Немирів, смт Великий Любін, смт Східниця, смт Нижанковичі, смт Краківець, с. Грушів, с. Угринів, с. Шегині, с. Мшанець, с. Боберка;
- рекреаційної зони – м. Сколе, смт Славське, смт Східниця;
- територій пріоритетного розвитку – м. Львів, м. Дрогобич, м. Стрий, м. Трускавець, м. Червоноград, м. Самбір, Пустомитівський, Яворівський, Жовківський, Золочівський і Городецький райони;
- єврорегіонів – Буг, Карпатський.

У Львівській області, за підсумками 2012 року, здійснює діяльність понад 154 тис. суб'єктів малого бізнесу, у тому числі юридичних осіб – 32,7 тис. суб'єктів, або 60% від загальної кількості юридичних осіб, і понад 121 тис. фізичних осіб – підприємців.

Протягом 2012 року в області зареєстровано 9 310 суб'єктів підприємницької діяльності (юридичних осіб – 2 049, фізичних осіб – підприємців – 7 261), що на 13% менше, ніж за звітний період попереднього року. Станом на 01.01.2013 з державної реєстрації знято 7 825 суб'єктів підприємницької діяльності (юридичних осіб – 869, фізичних осіб – підприємців – 6 956). Приріст державної реєстрації за звітний період становить 1 485 суб'єктів підприємницької діяльності [3].

Найбільшу кількість суб'єктів малого підприємництва зареєстровано в м. Львові (1 093), Пустомитівському (151) і Яворівському (72) районах області, а найменшу – у Турківському (8), Радехівському (12) районах області та в м. Моршині (6).

Найбільше суб'єктів підприємницької діяльності – фізичних осіб – підприємців зареєстровано в містах Львові (2 952), Червонограді (281), Дрогобичі (341) та в Пустомитівському (345) і Яворівському (296) районах області. Найменшу кількість суб'єктів малого підприємництва зареєстровано в м. Моршині (18) та в Перемишлянському (75) і Буському (75) районах області.

Питома вага надходжень до бюджетів усіх рівнів, станом на 01.10.2012, від суб'єктів малого підприємництва становить 26,5%. Протягом 2012 року суб'єктами малого і середнього підприємництва створено 28 971 нове робоче місце, що на 2% менше, ніж за звітний період попереднього року (відповідно, юридичними особами – 7 093 робочі місця, фізичними особами – підприємцями – 21 878 робочих місць).

Найбільше створено робочих місць у м. Львові (11 792), м. Червонограді (901) та у Дрогобицькому (1 215), Стрийському (1 212), Жовківському (1 033) і Пустомитівському (958) районах області. Найменше робочих місць створено в м. Моршині (115) та в

Рахівському (283) і Перемишлянському (363) районам області.

За підсумками 2012 року, в області функціонувало 16,4 тис. малих підприємств¹ (94,4% від загальної кількості підприємств – суб'єктів підприємницької діяльності), причому чотири з кожних п'яти з них належали до мікропідприємств².

У порівнянні із 2011 роком кількість малих підприємств збільшилась на 4,3%, або на 0,7 тис. (табл. 2). У середньому на 10 тис. осіб наявного населення припало 64 малі підприємства (в Україні – 75 підприємств). За кількістю малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб серед регіонів України Львівщина посіла 12-те місце.

Таблиця 2
Основні показники діяльності малих підприємств
Львівської області

Показники	Станом на 31.12.2010	Станом на 31.12.2011	Станом на 31.12.2012
Кількість малих підприємств, одиниць	19 311	15 695	16 368
у тому числі мікропідприємств	16 301	12 653	13 447
Кількість малих підприємств на 10 тис. осіб наявного населення	76	62	64
Кількість зайнятих працівників, тис. осіб	124,8	118,7	108,8
у тому числі на мікропідприємствах	47,2	45,1	42,9
Кількість найманих працівників, тис. осіб	119,5	114,4	104,3
у тому числі на мікропідприємствах	44,7	43,4	40,4
Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг), млн грн	19 015,9	23 621,8	25 370,8
у тому числі мікропідприємствами	6 118,2	7 436,5	8 284,2

Джерело. [3]

Для малого бізнесу найбільш привабливою є діяльність у сфері торгівлі: за кількістю малих підприємств продовжує лідирувати такий вид економічної діяльності, як «оптова і роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів та мотоциклів»³. Тут 2012 року господарювало 4,7 тис. підприємств, що становило

¹ Малі підприємства – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, в яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб і річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України. Статистичні дані щодо основних показників діяльності малих підприємств за 2010–2012 роки розраховано за критеріями, визначеними в Господарському кодексі України (у редакції від 22.03.2012).

² Мікропідприємства – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, в яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб і річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

³ Без урахування зміни основного виду діяльності підприємствами у 2012 році.

28,9% від усіх малих підприємств області. Значною була кількість малих підприємств у промисловості – 2,4 тис. (14,6%), будівництві – 1,6 тис. (9,6%), у сфері операцій із нерухомим майном – 1,5 тис. (9,2%).

Надалі знижуються показники зайнятості на малих підприємствах. На малих підприємствах 2012 року було зайнято 108,8 тис. працівників, з яких 104,3 тис. – це наймані працівники. Щодо 2011 року, то кількість зайнятих працівників зменшилась на 8,3% (на 9,9 тис. осіб), найманих працівників – на 8,8% (на 10,1 тис. осіб).

Позитивною динамікою характеризується такий показник діяльності малих підприємств, як обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг): за підсумками 2012 року, він досягнув 25,4 млрд грн (проти 23,6 млрд грн у 2011 році та 19,0 млрд грн – у 2010-му). Однак нарощування обсягу реалізації малими підприємствами суттєво не змінює позиції малого бізнесу в підприємницькій сфері Львівщини. Так, 2012 року малими підприємствами забезпечено 19,2% від загального обсягу реалізованої продукції підприємств – суб'єктів підприємницької діяльності (проти 19,3% у 2011 році).

Хоча в загальній кількості малих підприємств переважають мікропідприємства, але їхня частка в показниках малого бізнесу не є вирішальною: на них зосереджено 39,4% зайнятих працівників, у тому числі 38,7% найманих працівників, цими підприємствами сформовано 32,7% від загального обсягу реалізації малих підприємств.

За територіальною ознакою підприємства малого бізнесу зосереджені переважно в місті Львові – 9,1 тис. підприємств, або 55,6% від загальнообласної кількості. Суттєвою, але значно меншою була їхня кількість у Пустомитівському (851 підприємство, або 5,2%), Жовківському (534, або 3,3%) і Яворівському (528, або 3,2%) районах, місті Дрогобичі (559, або 3,4%). Відносний показник кількості малих підприємств на 10 тис. осіб наявного населення перевищував загальнообласний показник у містах Львові і Трускавці, Пустомитівському районі.

Фінансовий результат до оподаткування малих підприємств 2012 року становив 54,4 млн грн прибутку. Прибутковими малими підприємствами, частка яких у загальній кількості малих підприємств дорівнювала 62,8%, одержано 1 365,8 млн грн прибутку, а 37,2% спрацювали збитково і зазнали 1 311,4 млн грн збитків.

Внесок малого бізнесу області, за підсумками 2012 року, у загальнодержавні показники є таким: маючи частку 5,4% у загальнодержавній кількості найманих працівників, на Львівщині створено 3,8% від загальнодержавного обсягу реалізованої продукції (робіт, послуг).

У Львові 2012 року функціонувало 9,1 тис. малих підприємств (55,6% від загальнообласної кількості), з яких переважна частина (7,5 тис., або 82,1%) належить до мікропідприємств. Кількість малих підприємств на 10 тис. осіб наявного населення у Львові є найбільшою серед міст обласного значення та районів області і становила 120 одиниць, що в 1,9 раза перевищує загальнообласний показник (64 підприємства), табл. 3.

Таблиця 3

Основні показники діяльності малих підприємств міста Львова

Показники	Станом на 31.12.2009	Станом на 31.12.2010	Станом на 31.12.2011	Станом на 31.12.2012
Кількість малих підприємств на 10 тис. осіб наявного населення	149	126	109	120
Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг), у чинних цінах відповідних років, млн грн	10 228,2	10 748,1	12 682,1	15 355,7
Середньомісячна кількість найманих працівників, тис. осіб	70,4	69,3	66,4	58,4
Фінансовий результат до оподаткування, млн грн	-993,5	-283,5	-131,5	-102,0
Питома вага збиткових підприємств, у % до загальної кількості	41,8	43,1	41,7	41,3

Джерело. [1].

Внесок малого бізнесу міста в загальнообласні показники є таким: маючи частку 56,0% у загальній кількості найманих працівників малого бізнесу, ними створено 60,5% обсягу реалізованої продукції (робіт, послуг).

На малих підприємствах Львова 2012 року було зайнято 60,6 тис. працівників, з яких 58,4 тис. – наймані працівники; малі підприємства реалізували продукції (робіт, послуг) на 15,4 млрд грн. Внесок малого бізнесу в загальний обсяг реалізованої продукції суб'єктів підприємницької діяльності міста становив 16,8% (на Львівщині загалом – 19,2%).

Підприємства малого бізнесу міста 2012 року отримали збитковий фінансовий результат. Фінансо-

вий результат до оподаткування малих підприємств становив 102,0 млн грн збитку і був найбільшим серед міст обласного значення та районів області. При цьому 41,3% малих підприємств обласного центру були збитковими, а збитки, допущені ними, досягли 861,9 млн грн.

З метою оцінки перспектив розвитку підприємництва Львівської області та визначення впливу можливостей і загроз на діяльність малого та середнього бізнесу проведено SWOT-аналіз, результати якого дають можливість стверджувати про привабливість Львівського регіону для малого бізнесу (табл. 4).

Таблиця 4

SWOT-аналіз розвитку підприємництва у Львівській області

Сильні сторони	Слабкі сторони
Вигідне географічне положення області, близькість до кордону з ЄС, розвинута транскордонна співпраця, наявність кооперативних зв'язків з іншими регіонами і країнами	Недосконале податкове законодавство, велика кількість регуляторних актів у сфері підприємництва
Наявність багатих природних ресурсів для розвитку рекреаційного, туристичного, аграрного та інших видів бізнесу	Значна кількість дозволів і погоджень, розповсюджені неофіційні платежі
Наявність в області великих мультинаціональних компаній	Висока орендна плата за приміщення, зокрема офісні
Порівняно добре розвинуті телекомунікаційні системи	Наявність тіньового бізнесу, зокрема у сфері торгівлі, будівництва та інших галузях, що створює конкуренцію легальному бізнесу
Традиційно висока підприємливість населення, готовність трудових мігрантів вкладати зароблені кошти в розвиток власного бізнесу в регіоні	Несприятлива демографічна структура населення, значна кількість молодих фахівців і робітників виїхали на роботу за кордон
Порівняно високий освітній та професійний рівень населення	Слабкі контакти між науково-дослідною і підприємницькою сферами
Високий рівень розвитку ІТ-технологій	Невисока конкурентоспроможність малого та середнього бізнесу, несприятлива структура експорту
Активна громадянська позиція населення	Важкодоступність кредитних ресурсів, високий рівень процентних ставок за кредитами
Наявні традиції до об'єднання в кооперативи на селі	Незавершене реформування сільського господарства, низька продуктивність цього сектору
Наявність лікувально-оздоровчих комплексів, зокрема у Трускавці, Моршині, Східниці	Брак екологічної культури ведення бізнесу
Розвиток народних ремесел, велика кількість відомих подій (щорічні форуми, фестивалі, народні свята тощо), що є привабливими для туристів	Значний тиск природних монополій у сфері електро-, газо- та водопостачання, які стримують розвиток підприємництва у зв'язку з необхідністю виготовляти й оплачувати технічні умови за кошти підприємців
Наявність в області сучасного аеропорту і магістральних автошляхів	Недостатньо розвинута транспортна мережа у віддалених від центру районах, погана якість доріг
Можливості	Загрози
Підтримка інноваційної діяльності з боку держави і регіональної влади	Погіршення податкового законодавства та інших регуляторних норм для розвитку МСП і залучення інвестицій
Подальший розвиток ІТ-технологій, розвиток інноваційних підприємств в області, створення технопарків	Невідповідність підготовки кадрів до потреб ринків
Підписання договору про асоціацію з Європейським Союзом	Подальше загострення економічної і фінансової кризи в Європі та в Україні
Збільшення кількості проектів міжнародної технічної допомоги (EU, CIDA, USAID, SIDA та ін.) на території області, що впливають на розвиток МСП, реалізація нових інфраструктурних проектів з ЄС	Відплив капіталу за кордон, подальше погіршення інвестиційного клімату в Україні (несприятливі умови для підприємців вкладати кошти в бізнес в Україні)

Закінчення табл. 4

Можливості	Загрози
Розширення ринків збуту, у тому числі міжнародних	Зростання інфляції у країні
Упровадження енергоощадних технологій, відновлювальних видів енергії, реалізація політики сталого енергетичного розвитку	Збільшення цін на енергоресурси
Реалізація в області великих спортивних проєктів, проведення міжнародних масових подій (Олімпіада, фестивалі, форуми, конгреси)	Подальша тінізація економіки
Розвиток екологічного підприємництва, впровадження екотехнологій	Екологічні і природні катастрофи
Упровадження гендерного бюджетування	Відсутність гендерного балансу на рівні прийняття рішень

Ураховуючи визначені сильні сторони і можливості Львівського регіону щодо розвитку підприємництва і зважаючи на те, що одним з інструментів виконання стратегічного завдання з підвищення конкурентоспроможності регіонів, визначених Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2015 року, є підтримка малого і середнього підприємництва, а також ураховуючи те, що згідно з бюджетною класифікацією у бюджеті області передбачаються кошти на підтримку малого і середнього підприємництва загалом, доцільно спрямовувати дії місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів малого підприємництва, громадських об'єднань підприємців на розв'язання актуальних проблем, що стримують розвиток малого підприємництва у Львівському регіоні. Зокрема, це:

- підвищення механізму реального партнерства між бізнесом, органами виконавчої влади, місцевого самоврядування для створення більш ефективного регуляторного середовища;
- моніторинг функціонування дозвільних центрів у розрізі взаємодії з місцевими дозвільними органами;
- спрощення механізмів започаткування і виходу з бізнесу та процедур отримання дозволів;
- просування товарів (послуг) МСП Львівщини на ринки країн ЄС;
- постійне оновлення місцевого Інтернет-ресурсу з підтримки підприємництва;
- створення інфраструктури для розвитку туризму;
- підтримка мікропроєктів у межах статутної діяльності громадських організацій у сфері малого підприємництва;
- сприяння збільшенню доступу суб'єктів малого і середнього підприємництва, особливо жінок-підприємців та молоді, до кредитних ресурсів;
- сприяння розвиткові ефективної інфраструктури підтримки малого бізнесу, яка забезпечуватиме інформаційні, консультаційні, науково-технологічні та навчальні послуги для суб'єктів підприємництва;
- сприяння подальшому розвиткові системи підготовки висококваліфікованих кадрів для сфери малого підприємництва.

Список використаної літератури

1. Бізнес-мережа Львівщини // <http://www.biznet.lviv.ua>.
2. Веб-портал Держреєстратора в Україні // <http://www.drso.gov.ua>.
3. Малі підприємства Львівщини: Статистичний збірник / Державний комітет статистики України. Головне управління статистики у Львівській області. – Львів, 2012.
4. Програма розвитку малого і середнього підприємництва у Львівській області на 2013–2015 роки // <http://loda.gov.ua>.

Summary. The characteristic trends of business in Ukraine. The development of small business in the Lviv region. Based on the SWOT-analysis of entrepreneurship in Lviv Oblast asked directions in optimization.

Keywords: entrepreneurship, small business, Lviv region, an individual entrepreneur.